

Марія Фюрст
Юрген Тринкс

Філософія

Філософія як наука і як просвітництво

У тексті Гайдегера вже звернено увагу на своєрідний зв'язок між питанням про світ і питанням про суб'єкт. Філософія вивчає становище людини у світі, її ставлення до довкілля, те, як вона орієнтується на життєвому шляху. Своєрідність філософського запитування полягає у тому, що воно пов'язане з об'єктом, із суб'єктом і з цілим, що охоплює їх обох. Залежно від того, куди спрямовано відповідний напрям мислення і що в ньому є ключовим моментом, це запитування набуває іншого характеру.

Так Мартенс і Шнедельбах розрізняють «філософію як науку», яка надає перевагу зв'язку з предметом, і «філософію як просвітництво», яка висуває на передній план ставлення суб'єкта до самого себе: «Як «чистий» тип «філософія як наука» є філософією, яка перебуває цілком на боці предмета і намагається у захваті самозабуття віднайти власну сутність, власні структури і закони, що визначають її. Те, що філософія у греків виникла як наука, означає не лише те, що вона, на відміну від міфів і міфологій, прагнула вже не просто розповідати історії, а й те, що вона

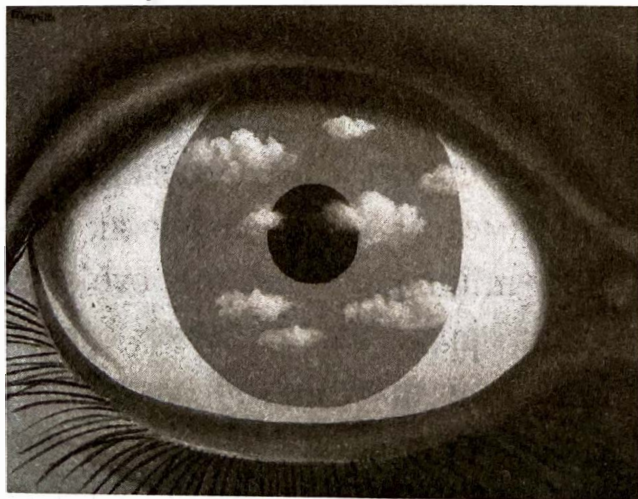
К. Д. Фридрих «Жінка у сяйві
ранкового сонця»

начерках завжди мислить від предмету, а суб'єктивність того, хто пізнає, завжди інтерпретує як предмет поміж предметів.

Натомість «філософія як просвітництво» означає аналітичне, інтерпретаційне і пізнавальне звернення до того, хто філософує. Просвітництво від науки відрізняє саме цей зв'язок суб'єкта із самим собою. Тому просвітництво є більшим за просте сприйняття і накопичення інформації. Просвіченим є не той, хто все знає, а той, хто може встановити зв'язок між тим, що він знає, і самим собою, своїм саморозумінням і своїми практичними інтересами» (Martens, Schnaedelbach 1989).

Вони додають до цього, «що просвітництво означає завжди також, що той, хто просвічується, змінює самого себе», «процес активної самозміни людини». Цей зв'язок можна дослідити

Рене Магрит «Хибне дзеркало»

«Те, що в нас пізнає, те саме,
що й пізнаване» (Ф. В. Й. Шелінг)

хотіла засобами понять
репрезентувати загаль-
не, необхідне і вічно-не-
змінне космосу; це також
і передусім означає, що
вона прагнула бути тео-
рією (гр. *theoria* — показ),
тобто правдивим відобра-
женням того, що є саме
по собі, без суб'єктивного
додатку. Тому грецька фі-
лософія у своїх великих

на матеріалі програмного
тексту Нового часу, тво-
ру Імануеля Канта «Що
таке Просвітництво?»
(див. підрозділ «Відповідь
на питання: що таке
Просвітництво?» розділу
«Просвітництво»).

Важливим є зв'язок
між філософією як нау-
кою і філософією як про-
світництвом. Наука без
просвітництва так само

шкідлива, як і просвітництво без науки: «Якщо просвітництво не має залишатися питанням суб'єктивної довільності, воно мусить бути поєднаним із наукою... Але навіть за змістом просвітництво вказує на науку; адже його результати та відкриття лише тоді можуть стати інтерсуб'єктивно обов'язковими і мати багато практичних наслідків, якщо вони успішно відповідатимуть вимозі загальної значимості та надаватимуться до перевірки» (Там само). Це поєднання відбувається непросто і залишається сталою проблемою філософії: «Просвітництво як таке тяжіє до втрати об'єкта, об'єктивності та істини; йому загрожує небезпека суб'єктивної довільності та приватної езотерики, яка часто, як можна побачити на прикладі утворення сект (і не лише в наші дні), впроваджується разом із претензіями на авторитарне лідерство й індивідуальну готовність вірити. Натомість наука мусить спростовувати звинувачення у втраті суб'єкта, тобто не допустити, щоб у людини, яка займається наукою, відбулася втрата-з-поля-зору-себе-самої, власних обставин, потреб та інтересів» (Там само).

Виміри питання

У своїй «Логіці» Кант встановлює диференціацію і класифікацію філософського способу запитування. Відповідно до цього виміри філософського поля формують такі чотири питання: